

POWIERNICTWO JAKO METODA ZARZĄDZANIA MAJĄTKIEM

Streszczenie rozprawy doktorskiej

W niniejszej rozprawie doktorskiej analizie zostaną poddane występujące w polskim porządku prawnym czynności powiernicze typu zarządzającego. Celem badań jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- 1) jaki charakter prawny ma umowa zarządu powierniczego i jakie szczegółowe elementy się na nią składają?
- 2) co może być przedmiotem umowy zarządu powierniczego?
- 3) czy stosunki powiernicze wymagają uregulowania w przepisach powszechnie obowiązujących?

Konieczne będzie też udzielenie odpowiedzi na następujące pytania pomocnicze:

- 1) czy powiernictwo jest dopuszczalne w prawie polskim?
- 2) jaki model powiernictwa jest właściwy dla polskiego systemu prawnego?
- 3) do jakich, znanych już stosunków prawnych powiernictwo typu zarządzającego ma zastosowanie?
- 4) w jaki sposób chronione są interesy beneficjenta stosunku powierniczego?

Rzetelna analiza powyższych pytań umożliwi zarysowanie zasad, które mają zastosowanie do stosunków powierniczych typu zarządzającego.

Badania do niniejszej pracy przeprowadzono wykorzystując przede wszystkim metodę formalno-dogmatyczną, za pomocą której przeprowadzono analizę aktów prawnych, orzecznictwa oraz dorobku nauki prawa w zakresie powiernictwa. Pomocniczo wykorzystano również metodę historycznoprawną – użytą w przypadku oceny źródeł prawa powierniczego, jak również do niektórych aspektów związanych z ochroną interesów beneficjenta – oraz prawnoporównawczą, która posłużyła dokonaniu prawidłowego wyboru modelu powiernictwa, który jest wykorzystywany w polskim reżimie prawnym.

Niniejsza rozprawa doktorska podzielona została na sześć rozdziałów. W pierwszym rozdziale poruszono problematykę definiowania powiernictwa przez orzecznictwo oraz doktrynę. Następnie poruszone zostały zagadnienia związane z dopuszczalnością powiernictwa na tle swobody kontraktowania, z uwzględnieniem zestawienia powiernictwa od czynności pozornej, klauzuli obejścia prawa cywilnego, klauzuli przeciwko unikaniu opodatkowania i ograniczeń wynikających z prawa rzeczowego oraz spadkowego. Na zakończenie porównano

powiernictwo z innymi instytucjami prawa cywilnego, które *prima facie* mogą mieć do niego zbliżony charakter.

W drugim rozdziale omówiono historyczne źródła stosunków powierniczych. Dyskusji poddano cztery najczęściej pojawiające się w literaturze przedmiotu teorie pochodzenia współczesnych czynności powierniczych. Czyli prawo rzymskie i instytucje fideikomisu, *fiducia cum creditore contracta* oraz *fiducia cum amico contracta*, średniowieczne prawo kanoniczne, prawo islamskie ze szczególnym uwzględnieniem instytucji *waqf* oraz prawo salickie, które wytworzyło instytucję *salmannusa*. Celem tego rozdziału jest wykazanie, że powiernictwo jest jedną z najstarszych instytucji prawnych oraz prezentacja podobieństw pomiędzy jego historycznym i współczesnym kształtem.

Trzeci rozdział poświęcony został obecnym w różnych systemach prawnych modelom relacji powierniczych. Przedstawiono model anglosaski na przykładzie konstrukcji trustu oraz regulacji prawnomiędzynarodowych dotyczących tej kwestii, model romański oraz model germański. Oprócz tego krótko omówiono instytucje powiernicze historycznie znane na ziemiach polskich. Poruszenie powyższych zagadnień ma na celu wskazanie modelu powiernictwa właściwego dla polskiego systemu prawnego.

W czwartym rozdziale szczegółowo przyjrzano się umowie zarządu powierniczego. W szczególności omówiono przepisy prawa powszechnie obowiązującego mające zastosowanie do takiej umowy. Następnie skoncentrowano się na ogólnej charakterystyce takiej umowy, wzajemnych obowiązkach stron oraz zasad zakończenia takiego stosunku prawnego. Poruszono również zagadnienia związane z formą prawną umowy. Celem takiej analizy jest rekonstrukcja umowy zarządu powierniczego poprzez wskazanie elementów, które powinny się w niej znaleźć, aby zapewnić bezpieczeństwo prawnego wszystkim stronom stosunku prawnego oraz zapewnieniu pewności obrotu prawnego.

Rozdział piąty dotyczy praktycznego wykorzystania powiernictwa w obowiązujących przepisach prawa powszechnie obowiązującego. W pierwszej części odtworzono katalog rzeczy i praw, które mogą być przedmiotem zarządu powierniczego. Następnie omówione zostały znane polskiemu systemowi prawnemu instytucje prawa rynków kapitałowych, niegdyś oparte na powiernictwie lub opierające się na nim dzisiaj. W szczególności mowa tutaj o funduszach inwestycyjnych, powierniczych funduszach inwestycyjnych, zarządzaniu zbiorczym portfelem papierów wartościowych oraz umowę o zarządzanie portfelem, w skład którego wchodzi jeden lub większa liczba instrumentów finansowych. Kolejnym krokiem było zaprezentowanie bankowych czynności powierniczych, tj. rachunku powierniczego, mieszkaniowego rachunku powierniczego, rachunku zastrzeżonego, a także czynności

wykonywanych przez banki powiernicze. W następnej części skupiono się na relacjach pomiędzy prawem spadkowym a powiernictwem. Z tej przyczyn analizie poddano instytucję wykonawcy testamentu, zarządcy sukcesyjnego, omówiono umowy o spadek, także poruszono problematykę projektowanej regulacji dotyczącej fundacji rodzinnej. Ostatnia część tego rozdziału dotyczy powiernictwa ustawowego, czyli relacji pomiędzy Skarbem Państwa a niektórymi agencjami państwowymi, czyli KOWR oraz AMW. Analiza przeprowadzona w tym rozdziale pokaże skalę możliwości wykorzystania powiernictwa zarządczego, a także różnorodność celów jakie można osiągnąć wykorzystując powiernictwo.

W ostatnim rozdziale poruszono problematykę ochrony interesów stron stosunku powierniczego. Szczegółowej analizie poddano podnoszone w literaturze cywilnoprawne sposoby ochrony interesów beneficjenta powiernictwa. Następnie poruszono zagadnienie odpowiedzialności karnej powiernika, którą może on ponieść w przypadku sprzeniewierzenia się postanowieniom umowy zarządu powierniczego. W ostatniej części omówiono problematykę obowiązków administracyjnoprawnych, które są związane z zawarciem umowy zarządu powierniczego. Dotyczą one zgłoszenia beneficjenta do CRBR oraz ewentualnego zgłoszenia umowy powierniczej jako zamiaru koncentracji, która podlega kontroli prewencyjnej Prezesa UOKiK. Oba te obowiązki niweczą przymiot anonimowości beneficjenta powiernictwa, a zatem mają wpływ na zakres ochrony jego interesów. Celem przeprowadzania analizy w tym zakresie jest wskazanie zakresu środków ochrony, które przysługują stronom tego stosunku prawnego, wykazania ich ewentualnych słabości oraz przedstawienie *de lege ferenda* w jaki sposób ich skuteczność może zostać poprawiona.

Jednocześnie nadmienić należy, że wnioski płynące z przedstawionej analizy zostaną podzielone na dwie części, wnioski *de lege lata* oraz wnioski *de lege ferenda*. Zabieg ten zapewni czytelność wyводу a wynika wprost ze złożoności i różnorodności zagadnienia jakim jest zarząd powierniczy.

Słowa kluczowe: powiernictwo, fiducja, zarządzanie aktywami, asset management, umowa, prawo cywilne, prawo zobowiązań.